

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНФЛІКТУ У МОВЛЕННІ
ПЕРСОНАЖІВ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДРАМИ:
РЕПЕРТУАР МОВЛЕННЄВИХ ТАКТИК**

Стаття присвячена аналізу тактико-стратегічного аспекту вербалізації конфлікту у мовленні персонажів сучасної американської драми. Досліджуються особливості конфліктного персонажного мовлення. Лінгвістичний арсенал мовних засобів, тактик та стратегій, що сприяють перебігу конфлікту, розглядається на матеріалі сучасної американської драми.

Ключові слова: *конфлікт, тактика, стратегія, персонажне мовлення.*

Наше дослідження конфлікту в персонажному мовленні сучасної американської драми є **актуальним**, оскільки сучасні лінгвістичні студії надзвичайну увагу приділяють реалізації лінгвістичних механізмів у процесі комунікації. Незмінним залишається інтерес до створення типології стратегій і тактик як на матеріалі реальної комунікації [Ананко 2006, 130-137], так і персонажного мовлення прозових [Левицкий 2004, 73-80] та драматургічних творів [Борисенко 2012, 79-83]. Комунікативні стратегії і тактики мають на меті допомогти мовцю досягти певних лінгвальних та екстралінгвальних цілей. Під стратегією розуміють загальний план організації спілкування, тоді як тактика складається з окремих мовленнєвих дій, що сприяють реалізації стратегій [Исерс 2002, 101; Формановская 2002, 58].

Наше дослідження конфлікту в мовленні персонажів сучасної американської драми має на меті виявити, яким чином ініціюється та розгортається конфлікт. Загалом, конфлікт є надзвичайно цікавим психофізичним явищем, яке характеризується певними лінгвістичними та екстралінгвістичними виявами. Конфлікт має місце тоді, коли між людьми виникають суперечності, що базуються на зіткненні інтересів, потреб, бажань, дій, інтенцій. Під час конфлікту опоненти займають радикально протилежні позиції,

кожна з яких взаємовиключає іншу, тим самим вимагаючи, щоб одна із сторін поступилася, оскільки можливим є лише один позитивний результат, що задовольнить одну із сторін. Конфлікт є основою сюжету, що динамічно розвивається. Саме конфлікт, розгортаючись у сюжеті, визначає певні вчинки дійових осіб, хід і характер подій.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях конфлікт розглядається як насамперед виникнення дисгармонії у мовних діях комунікантів, що у свою чергу перешкоджає адекватному сприйняттю та викликає негативні емотивні реакції та переживання. Відсутність мотивації до взаємної кооперації, недотримання принципу ввічливості, наявність у комунікантів різних, несумісних один з одним цілей, способів та засобів їх досягнення веде до створення конфліктної ситуації, де принципи кооперації поступаються конфронтації. Необхідно зазначити, що конфлікт зароджується та розвивається у процесі діалогу. Тому необхідною умовою виникнення та розвитку конфліктної ситуації є інтеракція персонажів.

Як показує аналіз сучасної американської драми, конфліктна ситуація виникає як реакція одного комуніканта на дії іншого. Так, у процесі інтеракції однією із сторін застосовуються такі лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби, тактики та стратегії, які впливають на сприйняття реципієнта, викликаючи сильні емоційні переживання, часто негативного характеру, що стають основою майбутньої конфліктної ситуації. Відбувається навмисна провокація, головна мета якої змусити опонента зайняти конфліктну комунікативну позицію та сформувані відповідне ставлення до об'єкта конфлікту, тим самим припинивши коопераційні відносини. Основна відмінність полягає у керованості та відносній контрольованості початку й первинного періоду протікання конфлікту, а також у тому, що одна із сторін усвідомлено порушує принципи кооперації та ввічливості. Наприклад:

Jim: (rising) *Yes, you know, I think I will take this opportunity –*
(But Karl abruptly returns, Betsy following)

Karl: *However:*

Jim: (quietly) *Karl, don't.*

Karl: (very slowly) *I don't imagine that... this particular family are **entirely** aware of **why** they've found such an agreeable price for the property. Don't suppose they know **that** aspect of it, do they? And let's say someone was to **inform** them of those facts. Let's say **that** was to happen.*

Russ: (chuckles dangerously) *Really don't know when to quit, do ya?*

Karl: *Because I think that might be an interesting conversation to have.*

Francine: (to Bev) *So I'll seeing you on Mon-*

Russ: (maintaining control) *Well, Karl? You go ahead and do what you think is right, but I'll tell you one thing. What you're going to do right **now** is – (cont'd)*

Karl: (overlapping) *Well, I have a responsibility to the community as a whole. I can't afford to – (cont'd)*

Russ: (continuous) – *you're going to take yourself right through that door and out of this house.*

Karl: (overlapping, continuous) – *simply pursue my own selfish interests.*

Russ: (maintaining calm) *Man, what a son of a bitch.*

Bev: *Russ, **don't**.*

[Norris 2011, 85-86]

У поданому фрагменті американського драматичного твору, ми бачимо розгортання конфліктної ситуації. Карл повертається та перериває Джима реплікою *however*, що має на меті ввести новий аргумент. Джим намагається зупинити Карла застосовуючи тактику наказу у вигляді прямого ін'юктиву (*Karl, don't*). Проте Карл не реагує на наказ та продовжує наступ. У своїй репліці він використовує переважно декларативи, щоб підкреслити важливі, з його точки зору, факти. Риторичне запитання, яке задає Карл (*Don't suppose they know that aspect of it, do they?*), чітко окреслює його позицію, що входить у протиріччя з інтересами інших комунікантів та провокує конфлікт. Конструкція "Let's say", яку використовує Карл, характеризує його бажання перекласти відповідальність із себе на обставини. Екстралінгвістичний засіб повільності мовлення із наголосом на усіх ключових словах дозволяє Карлу драматизувати, підсилюючи провокаційний ефект та створюючи емоційне напруження. Русс, у свою чергу, використовує тактику критики поведінки адресата у вигляді розділового питання (*Really don't know when to quit, do ya?*), підсилюючи комунікативний ефект свої слів відповідним екстралінгвістичним засобом, а саме – звуковим супроводом (*chuckles dangerously*). Карл продовжує пояснювати свої наміри (*Because I think that might be an interesting conversation to have*). Франсін намагається зайняти нейтральну позицію та якнайшвидше покинути місце розгортання конфлікту (*So I'll seeing you on Mon-*), однак не встигає завершити фразу. Русс продовжує вербально негативно реагувати на поведінку Карла, при

цьому його невербальна поведінка свідчить про намагання не переводити конфлікт у площину відкритої сварки (maintaining control). Він застосовує тактику привертання уваги адресата за допомогою звертання (*Well, Karl?*) та тактику поступки, визначаючи право Карла діяти відповідно до його намірів (*You go ahead and do what you think is right, but I'll tell you one thing*). У той же час Русс використовує тактику погрози для підсилення комунікативного ефекту (*What you're going to do right **now** is – you're going to take yourself right through that door and out of this house*). Оскільки Карл не припиняє процесу інтеракції, репліки Русса та його опонента перериваються один одним. Високий рівень емоційної напруги демонструє репліка, у якій використовується тактика негативної оцінки адресата та вульгаризм (*Man, what a son of a bitch*). Необхідний комунікативний ефект його слів досягається і за рахунок навмисно спокійного тону. Ще одна учасниця інтеракції Бев робить спробу погасити конфлікт.

Аналіз персонажного мовлення показує, що конфлікт виникає тоді, коли одна із сторін займає конфронтативну (конфліктну) позицію, використовуючи відповідні лінгвістичні тактики та стратегії. Друга сторона при цьому може займати емоційно зважену, лінгвістично позитивну чи нейтральну позицію, виступаючи певним "компенсуючим" чинником, який зводить нанівець усі спроби ініціювати конфлікт та пропонує раціональний вихід із ситуації, що склалась, застосовує кооперативні лінгвістичні тактики та стратегії, використовуючи відповідний екстралінгвальний арсенал (спокійний темп та тональність голосу, уважне ставлення до комунікативної позиції опонента, відсутність агресивної реакції на вияви ворожості та спроби спровокувати конфліктну ситуацію). Подібний сценарій передбачає більш швидке розв'язання конфлікту, його одновекторність та можливість уникнути зародження конфліктної ситуації в цілому. Так, наприклад, у полілозі конфлікт виникає між дочкою та матір'ю:

Polly: *It's our fault, Lyman, we failed at providing normalcy – we had two children, and both of them have entirely abnormal careers...*

Brooke: (cuts her off, tense) *Three, actually.*

Polly: *Excuse me?*

(There is a moment)

Brooke: *Three children.*

(Beat)

Polly: *Three. Of course.*

(A slight tension, which Lyman labors to climb over)

Lyman: *So, Trip, you're basically saying that being right or wrong matters a lot less than being funny?*

[Baitz 2011, 7]

Звертаючись до чоловіка, персонаж-жінка використовує тактику критики третьої особи (*It's our fault, Lyman, we failed at providing normalcy – we had two children, and both of them have entirely abnormal careers*) Проте, негативну реакцію викликає не критика, а тактика ігнорування третьої, загиблої раніше дитини. Як результат, Брук перериває матір (*cuts her off*) та нагадує їй про сина (*Three, actually*). Емоційна напруга відчувається у її тоні (*tense*). Поллі не одразу розуміє причину негативної реакції дочки (*There is a moment*). Брук повторює свою репліку (*Three children*). Автором застосовується лінгвістичний прийом, який характеризує одночасно стан персонажів, напруженість атмосфери та є мірилом часу – серцебиття (*Beat*). Поллі намагається дійти згоди, погоджуючись із дочкою (*Three*) з метою уникнути конфлікту. Про її готовність це зробити свідчить і наступна фраза (*Of course*). Однак, напруженість атмосфери відчувається присутніми (*A slight tension, which Lyman labors to climb over*) і спонукає персонажа-чоловіка звернутися до тактики ухилення від теми розмови, про що свідчить його питання у формі розповідного речення, адресовано Тріпу, який не брав участі у конфлікті (*So, Trip, you're basically saying that being right or wrong matters a lot less than being funny?*)

Отже, на основі аналізу творів сучасної американської драми ми бачимо, що конфлікт виникає внаслідок порушення принципів кооперації та ввічливості, а його причиною є суперечності між комунікантами. Головною особливістю є те, що обидві сторони конфлікту не можуть (чи не бачать іншого способу) задовольнити свої інтереси, не зачіпаючи інтереси іншої сторони. Гострота та сам процес протікання конфлікту залежить від комунікативної реакції персонажів, що беруть участь у процесі інтеракції. За негативного сприйняття комунікативної позиції опонента відбувається посилення емоційного напруження, у результаті чого ініціалізація конфлікту відбувається швидко, а період його протікання може затягнутися. У процесі формування конфліктної ситуації персонажі частіше всього застосовують провокативні тактики та стратегії, використовуються переважно декларативи із відповідним наголосом, що надає іронічного забарвлення реплікам, риторичні запитання, тактики відкритої критики комунікантів у їх

присутності, тактики наказу та погрози, непряме звернення до інших членів інтеракції, використання вульгаризмів та негативно забарвлених слів.

У той же час, якщо один із комунікантів поступається частиною своїх інтересів та займає нейтральну чи позитивну комунікативну позицію, конфлікт може бути припинено на початкових стадіях його формування. У такому випадку використовують такі лінгвістичні тактики та стратегії, як погодження із комунікативною позицією опонента, використання нейтрально чи позитивно забарвленої лексики, зміна теми розмови чи повернення до попередньої для пом'якшення комунікативного клімату та зняття емоційної напруги.

Подальші перспективи дослідження полягають у більш детальному аналізі комунікативних стилів персонажного мовлення у процесі ініціалізації, формування та протікання конфліктів, лінгвістичного арсеналу мовних засобів, тактик та стратегій розпалення, підтримання та припинення конфліктів з наступним розробленням їх типології та класифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Ананко Т. Р.* Комунікативні стратегії і тактики у корпоративному дискурсі / Ананко Т. Р. // Зб. наук. пр. Ізмаїльського ін-ту водного транспорту. – Ізмаїл, 2006. – С. 130-137.

2. *Борисенко Н. Д.* Гендерна маркованість персонажного дискурсу сучасної британської драми: лінгвокультурологічний аспект / Борисенко Н. Д. // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – Вип. 38. – К., 2012. – С.79-83.

3. *Исерс О. С.* Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Исерс. – М. : УРСС, 2002. – 284 с.

4. *Карасик В. И.* Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : Институт языкознания РАН, 1992. – 330 с.

5. *Косенко Ю. В.* Основні теорії мовної комунікації / Ю. В. Косенко. – Суми : Сумський держ. ун., 2011. – 187 с.

6. *Куликова Л. В.* Коммуникативный стиль в межкультурной парадигме: монографія / Л. В. Куликова. – Красноярск, 2006. – 392 с.

7. *Ларина Т. В.* Английский стиль фатической коммуникации / Ларина Т. В. // Жанры речи : Сб. научн. ст. / Под ред. В.В. Дементьева.– Саратов : Изд-во ГосУНЦ "Колледж", 2005. – Вип. 4. Жанр и концепт. – С. 253-263.

8. *Левицкий А. Э.* Концептуальные особенности персонажной речи в конфликтогенном межгендерном дискурсе (на материале современной

американской художественной прозы) / Левицкий А. Э. // Языки и транснациональные проблемы : Мат-лы I междунар. науч. конф. – М. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. – Т.2. – С. 73 – 80.

9. *Формановская Н. И.* Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М.: Рус. яз., 2002. – 216 с.

10. *Baitz J. R.* Other desert cities. – New York : Avaliable Light Productions, Inc., 2011. – 65 p.

11. *Norris B.* Clybourne park – New York : Faber & Faber, Inc, 2011. – 210 p.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2013

Антонов А.В., асп.,

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНФЛИКТА В РЕЧИ ПЕРСОНАЖЕЙ СОВРЕМЕННОЙ АМЕРИКАНСКОЙ ДРАМЫ: РЕПЕРТУАР КОММУНИКАТИВНЫХ ТАКТИК

Статья посвящена анализу речевых тактик вербализации конфликта в речи персонажей современной американской драмы. Исследуются особенности конфликтной персонажной речи. Лингвистический арсенал языковых средств, тактик и стратегий, способствующих протеканию конфликтов, рассматривается на материале современной американской драмы.

Ключевые слова: конфликт, коммуникативная тактика, персонажная речь.

Antonov O.V., PhD student,

Zhytomyr Ivan Franko State University

VERBALIZATION OF THE CONFLICT IN THE SPEECH OF THE MODERN AMERICAN DRAMA CHARACTERS: COMMUNICATIVE TACTICS REPERTOIRE

This article analyzes the tactical and strategic aspects of the conflict verbalization in the speech of modern American drama characters. The peculiarities of conflict characters' speech, linguistic arsenal of language means, tactics and strategies developing conflict are investigated on the material of modern American drama.

Key words: conflict, cimmunication tactics, personages' speech.